

KUŞAKLARIN HOŞGÖRÜ EĞİLİMLERİNİN İNCELENMESİ*

Sümeyye DOĞAN**

Hüseyin ÇALIŞKAN***

Öz

Aile, bir toplumun içinde barınan en küçük birimdir. Bu nedenle ailede kazanılmış olan değerler esasında silsile yoluyla yaşam sürülen toplumu da şekillendirir. Ailede kazanılan ve kuşakların birbirini etkilemesi neticesinde aktarılan hoşgörü değeri, yaşanan toplumun refah düzeyini yükseltmesi ve özellikle insanların huzur içinde, mutlu bir yaşam sürdürebilmelerini sağlaması nedeniyle önem arz eden bir değerdir. Bu konunun önemi nedeniyle araştırma; BB, X, Y ve Z kuşaklarından bireylerin hoşgörü eğilimi düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubunu Sakarya ilinde yaşayan 1477 katılımcı oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak "Hoşgörü Eğilim Ölçeği-Yetişkin Formu" kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, katılımcıların hoşgörü eğilimlerinin yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Ayrıca katılımcıların hoşgörü eğilimleri kuşaklar bazında incelendiğinde, hoşgörü eğilimlerinin kuşaklara göre anlamlı farklılıklar gösterdiği; X, Y ve BB kuşakları katılımcılarının Z kuşağına göre, BB kuşağı katılımcılarının Y ve X kuşaklarına göre hoşgörü eğilimlerinin daha yüksek olduğu, genel olarak katılımcıların aile ve topluma yönelik hoşgörü algıları ile hoşgörü eğilimleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonuçları elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hoşgörü, Hoşgörü Eğilimi, BB Kuşağı, X Kuşağı, Y Kuşağı, Z Kuşağı.

*Bu makale, Sümeyye Doğan'ın "Kuşakların Hoşgörü Eğilimlerinin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinin verilerinden üretilmiştir.

**Yüksek Lisans Mezunu, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, smyy1299@gmail.com; ORCID: 0000-0002-0299-7647

***Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, hcaliskan@sakarya.edu.tr; ORCID: 0000-0001-6849-1318

Analysis of Tolerance Tendencies of Generations

Abstract

The family is the smallest unit in a society. For this reason, the values acquired in the family also shape the society in which life is lived through succession. The value of tolerance, which is acquired in the family and transferred as a result of the influence of generations on each other, is an important value as it increases the welfare level of society and especially enables people to lead a peaceful and happy life. Due to the importance of this subject, the research was carried out to find out whether the tolerance tendency levels of individuals from BB, X, Y, and Z generations differ according to various variables. The research group consisted of 1477 participants living in Sakarya. "Tolerance Tendency Scale-Adult Form" was used as data collection tool. As a result of the research, it was found that the tolerance tendencies of the participants were at a high level. In addition, when the tolerance tendencies of the participants were examined on the basis of generations, it was concluded that the tolerance tendencies showed significant differences according to the generations, that participants from generations X, Y, and BB have higher tolerance tendencies than generation Z, and participants from generation BB have higher tolerance tendencies than generations Y and X, and that there was a positive and significant relationship between the tolerance perceptions of the participants towards family and society in general and their tolerance tendencies.

Keywords: Tolerance, Tolerance Tendency, BB Generation, X Generation, Y Generation, Z Generation.

Giriş

Küreselleşen dünya ile birlikte teknolojik gelişmeler hız kazanmış, insanların ihtiyaç duydukları şeyler değişmiş ve buna benzer birçok sebep de kuşakların birbirlerinden farklı özelliklere sahip olmaları sonucunu doğurmuştur. Değişimin bir parçası olan değerlerden hoşgörü de sağlıklı bir sosyal ortamın var olması ve süregelmesi açısından önem arz etmektedir. Çünkü hoşgörü sahibi bir birey sevgiye, alçak gönüllülüğe, barışa kısacası

erdemli bir birey olmanın ilkelerine önem verir. Bu sebeple farklı kuşakların hoşgörü değerine dair eğilim düzeylerini ortaya koymak önem arz etmektedir.

Hoşgörü kelimesi Fars dilinde tatlı, güzel, iyi anlamına gelen 'hoş' sıfatı ile (Devellioğlu, 2010) Türkçe görmekten 'görü' fiilinin (Eyuboğlu, 1995) bir araya gelmesiyle oluşmuş bir birleşik kelimeyken TDK (1988, s. 653)'de "her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiğince hoş görme durumu" şeklinde tanımlanmıştır. Aslan (2005) ise hoşgörüyü en geniş haliyle insan haklarını temel alarak herhangi bir sınıf, inanç, anlayış, etnik köken, dil ayrımı gözetmeksizin bütün insanlığı doğuştan getirmiş oldukları özellikleriyle kabul ederek onları yapacak oldukları eylemlerinde özgür bırakmak şeklinde ifade etmiştir.

Hoşgörü devletler tarafından olduğu kadar gruplar ile bireyler yönünden de uygulanmaktadır. Hoşgörü, ulusal ve uluslararası insan hakları belgelerinde bulunan standartları da doğrular niteliktedir (UNESCO, 1995, s. 10). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin (1948) 26. maddesinde yer alan "eğitimin bütün uluslar içinde din ya da ırk farkı gözetmeksizin topluluklar içinde anlayışlı olmayı, hoşgörüyü ve ayrıca dostluğu özendirilmesi ile Birleşmiş Milletlerin uygulamış olduğu barışın devam ettirilmesi yönündeki çalışmalarını daha da geliştirmesi" durumu vurgulanmıştır. 1982 Anayasasıyla Türkiye'de de 1989 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde hoşgörü kavramı yer bulmuştur. Ayrıca 1982 Anayasası'nın 10. maddesinde 'herkesin cinsiyet, ırk, dil, renk, din, mezhep, siyasi ve felsefi düşünce benzeri nedenlerle ayırım gözetilmeden kanun önünde herkesin eşit olduğu' belirtilmiş ve ayrıca 14. maddede de 'demokratik düzenin ortadan kalkmasına sebep olacak temel hak ile özgürlüklerin yok olmasına neden olacak, ayrımcılık durumlarına yol açacak tutum ve davranışların hoşgörüyü karşılanamayacağı' vurgulanmıştır. Ayrıca 1989 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 29. maddesinde de 'çocukların hoşgörü, barış, anlayış ile cinsler arası eşit olma durumu ile tüm insanların dostluk ruhuyla, özgürce yaşanan bir toplumda yaşamının bütün sorumluluklarını üstlenecek bir şekilde hazırlanması' hakkına sahip oldukları vurgulanmıştır.

Sosyal bir varlık olan insanın yaşamında pek çok yerde hoşgörüyü ihtiyaç duyulmaktadır. Bu açıdan hoşgörüyü kendi içinde eğitimde hoşgörü, dinde hoşgörü, ailede hoşgörü, kültürel hoşgörü ve siyasette hoşgörü olarak kategorize etmek de mümkündür. Ayrıca Başaran (1995) hoşgörünün, kişisel

farklılıklara saygı duyulması ve dolayısıyla bu farklılıklara anlayışla yaklaşılması gerektiğini vurgulamıştır.

Her yaştan bireyin hayatında yer eden/etmesi gereken hoşgörü kavramı insanlık tarihiyle beraber süregelen, belirli aralıklarla doğarak kuşak olarak nitelendirilen dönemler açısından da önem arz etmektedir (Aygenoğlu, 2015). Kuşaklar birbirine benzeyen zamanlarda doğmuş, birbirine benzer özellikleri bulunan, benzer yaşamsal süreçleri deneyimlemiş ve bu süreçler tarafından şekillenen insanların ifade edildiği zaman kullanılmaktadır. Özet olarak açıklanacak olursa her bir kuşağın kendisine ait değer yargıları, fikirleri, nitelikleri, zayıf ve güçlü yönleri, bakış açıları ve davranış biçimleri bulunması sebebiyle farklı bir kuşak ile anlaşılabilen durumlar söz konusu olabilmektedir (Lower, 2008; Keleş, 2011). Kuşakların sınıflandırılmasında farklı görüşler mevcut olmasına rağmen başlangıç ve bitiş tarihlerine dair 1925-1945 Sessiz Kuşak, 1946-1964 Bebek Patlaması Kuşağı, 1965-1979 X Kuşağı, 1980-1999 Y Kuşağı ve 2000 yılı ve sonrasında doğanlar Z Kuşağı olarak ortak bir görüşte bulunulmuştur (Acılioğlu, 2015, s. 21). Acılioğlu'nun tespitine ek olarak günümüzde 2010 yılı ve sonrası yıllarda doğanlar "Alpha/Alfa" şeklinde isimlendirilmişlerdir.

Nesil uzmanları William Strauss ve Neil Howe'e göre kuşak; tarihte bir zaman ve mekânı paylaşan, onları kolektif bir kişiliğe bürüten bir grup insandır. Bundan dolayı kuşaklar, belli bir zaman aralığında biçimlenen bir hayat evresi uzunluğu manasına gelmektedir (Howe ve Strauss 2009, s. 42). Bir kuşak, biyolojik gereklilikten çok toplumsal bir oluşumdur. Bir kuşağın kapsamını belirlemede, altı karakteristik özellik yardımcı olabilir (Sessa, Robert, Kabacoff, Deal ve Brown, 2007, s. 49). Bunlar: travmatik veya biçimlendirici bir olay (savaş gibi), nüfusun demografik yapıdaki dağılımını etkileyecek çarpıcı bir değişim, kuşağı başarıya ya da başarısızlığa bağlayan bir aralık (Büyük Depresyon 1929 Ekonomik Bunalımı), aynı düşüncelerin birleştiği ve devam ettirildiği kutsal bir alan oluşturulması (Woodstock, 2017), çalışmalarıyla ses getiren ve ivme kazandıran mentorlar ve kahramanlar (Martin Luther King, 2017), birbirlerini tanıyan ve destekleyen kişilerin çalışmaları (Bill Gates, Steven Jobs, 2017) şeklinde sıralanabilir. Bütün bu sıralamalar neticesinde kuşakların yaşamları dolayısıyla farklı özellikler edinmeleri ve hayat görüşlerinin farklı olması da yadsınamaz bir gerçeklik olarak değerlendirilebilir.

Günümüzde bütün dünya genelinde BB, X, Y, Z ve Alfa olarak isimlendirilen altı kuşak birlikte yaşamaktadır. Kuşakların arasında farklılıkların olmasında; aralarındaki yaş farkı, çocukluk çağlarının farklı şekillerde yaşanmış olması, değerlerin ve ihtiyaç duydukları kavramların önemi ve önceliği ve benzeri sebepler sayılabilir. Duruma bu yönden bakıldığında birbirinden farklı özelliklere sahip kuşakların hoşgörü eğilimlerini belirlemek önem arz etmektedir. Çünkü yaşadığımız bu çağda oluşan karmaşa ve kaos, insanların birbirlerine karşı takındıkları hoşgörüsüz tutumdan ileri gelmektedir. Bu nedenle insani değerlerin incelenerek bir çıkarımda bulunulması gereklidir. Devamlılık arz eden insan yaşamında bireylerin birbirleriyle iletişim kurarken hoşgörülü tavır takınmalarının gerekliliği bu durumun güncelliğini ortaya koymaktadır. Çünkü toplumsal huzur ve barış ortamının yitirilmemesi için ehemmiyet arz eden bir değer olmasıyla da güncelliğini daima koruyacaktır. Bu nedenle BB, X, Y ve Z kuşaklarından bireylerin hoşgörü değerine ait eğilimlerini bir bütün olarak tespit etmek ve farklılık var ise bunun ortaya çıkması açısından oldukça ehemmiyetlidir.

Alan yazın incelendiğinde hoşgörü değerini ve kuşakların farklı özelliklerini incelemek amacıyla pek çok çalışma yapıldığı görülmüştür. Hoşgörü eğilimi ölçek geliştirmeye dair çalışmalar (Çalışkan, Sağlam, 2012; Çalışkan ve Çavuş, 2020) yapılmıştır. Hoşgörü eğilimin geliştirilmesi ve zorbalığın önlenmesi için (Boyacı, 2015) ve ilköğretim öğrencilerinin hoşgörü eğilimlerini incelemek için (Çalışkan, Sağlam; 2012) öğrenciler araştırma grubu olarak seçilmiştir. Ayrıca farklı değişkenler açısından hoşgörüye dair eğilimlerin araştırma grubunu öğretmenlerin oluşturduğu (Büyükkaragöz ve Kesici, 1996; Kepenekçi, 2004; Şahin, 2011; Türe, 2014) çalışmalar mevcuttur. Hoşgörüye dair doküman incelemesine dair (Watson ve Johnston, 2006) ve Amerika'da gerçekleştirilen (Stevens ve Charles, 2005) nitel çalışmalar mevcuttur. Kuşaklara dair çalışmalar ise genellikle X, Y ve Z kuşaklarında yoğunlaştığı görülmektedir. Bunlardan yöneticilik alanında, sosyal medya kullanımında, e-ticarete yönelik tutumlara dair (Deniz ve Tugun Ünal, 2019; Erserim, 2019; Taşdelen ve Özkan, 2019; Bolelli, 2020) araştırmalar yapılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin imajlarının kuşaklar bazında incelendiği (Ölçüm ve Polat, 2016) nitel çalışmalar da bulunmaktadır.

Uygulama

Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu araştırma kuşakları ekolojik sistem kuramı bağlamında incelemeyi amaçlamıştır. Bireyi içinde yer aldığı sosyal ve fiziksel çevrelerle birlikte değerlendiren ekolojik sistem kuramı, kişi, aile, grup ve topluluklarla çalışan sosyal hizmet mesleğinde önemli bir yere sahiptir (Baykara Acar & Acar, 2002, s. 30). Yaşam süresi boyunca insan gelişimi biyopsikolojik bir insan organizması ile ona yakın çevredeki kişiler, nesnelere ve semboller arasındaki karşılıklı etkileşimler aracılığıyla gerçekleşir (Bronfenbrenner & Ceci, 1994, s. 572). Doğumundan itibaren gelişimini sürdüren birey sadece çevrenin etkisiyle şekillenmemekte, kendisi de çevresini etkilemekte ve kimi durumların yeniden inşa edilmesinde etkisi olan bir varlık olarak düşünülmektedir. İnsan ve çevre arasında sıkı bir ilişki vardır. İnsanı etkileyen çevre de birden çok yapının birleşmesi ile oluşmuştur ve insanı da hayatı boyunca farklı dönemlerde farklı düzeylerde etkilemektedir. Yapılan bu araştırma; BB, X, Y ve Z kuşağından katılımcıların kuşaklar bazında hoşgörü eğilimlerinin kuşaklara göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmeye farklı kuşaklardaki bireylerin aile ve topluma dair 'hoşgörülü ortam' algıları arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Değişkenleri

Araştırmanın bağımlı değişkeni hoşgörü eğilimi, bağımsız değişkenleri; kuşaklar, aile ve topluma yönelik algılanan hoşgörü olarak belirlenmiştir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmalar; yapıldığı yere, amacına, kapsanan zamana, araştırmada kullanılan varsayımın niteliğine göre ve sınıflandırılır. Howe ve Strauss (2000) tarafından yapılan kuşak araştırması, bir kuşak hakkında konuşabileceğimiz üç kriter ortaya koymaktadır. Bunlardan birincisi "algılanan üyeliştir". Bu durum kişinin kendisini bir grubun üyesi olarak hissetmesi, bir grubun parçası olarak algılaması anlamına gelmektedir. İkinci kriter "paylaşılan inançlar ve davranış biçimleri" olarak adlandırılmakta ve aile, kariyer, din veya siyasi görüş gibi ortak inançlar ve davranış biçimlerini kapsamaktadır. Üçüncüsü, çoğu grup üyesinin özel hayatında büyük etkisi

olan, çocukluk ve ergenlik çağlarında meydana gelen tüm tarihi olayları içeren “paylaşılan geçmiş” kavramıdır. Bu bağlamda paylaşılan ortak tarih, nesilleri dönüştürürken nesiller de tarihin yazımını etkilemektedir. Bu durum sarkaca benzer bir işleyişi ifade etmektedir (Csobanka, 2016: 65). Howe ve Strauss'un kuşak araştırmasında ikinci olarak belirlediği kriter, araştırmanın içeriği ile örtüşmektedir. Kuşak araştırması, kapsanan zamana göre yapılan bir araştırma olup geriye dönük araştırmalar içerisinde yer almaktadır. Kuşak araştırması, araştırma yapıldığı zaman evrenin yeniden tanımlanmasıdır. Bu sebeple bu araştırmada kuşakların hoşgörü eğilimlerine dair tespitler yapılmak istenmiştir. Bu araştırmada yöntem olarak betimsel araştırma yöntemi (survey araştırması) kullanılmıştır. Betimsel araştırma, sosyal bilimlerde pek sık kullanılan yöntemlerdendir. Geniş insan kitlelerinin eğilimlerini, tutumlarını ve görüşlerini ölçmek için kullanılan en iyi araç olarak kabul edilir. Bu yöntemde önemli olan örneklemin evreni temsil etmesidir. Betimsel araştırma, sosyal problemlerin betimlenerek açıklanması amacıyla da kullanılabilir. Bu durumda da toplumla ve bireylerle ilgili olarak bağımlı ve bağımsız değişkenleri içerir (Arslanoğlu, 2016). Bu araştırma, bu bağlamda farklı kuşaklardan bireylerin hoşgörü eğilimlerinin ve farklı değişkenler açısından durumlarının betimlenmesi amaçlanarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın araştırma grubunu, Sakarya'da yaşayan BB, X, Y ve Z kuşaklarından 1477 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmada amaçsal örnekleme yöntemi tercih edilerek belirlenen örneklemden veriler toplanmıştır. Araştırma grubuna ait özellikler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Grubunun Özellikleri

Değişkenler	Gruplar	f	%
Kuşaklar	Z Kuşağı	411	27.8
	Y Kuşağı	447	30.3
	X Kuşağı	367	24.8
	BB Kuşağı	252	17.1
Cinsiyet	Kadın	700	47.4
	Erkek	777	52.6
Medeni Durum	Evli	831	56.3
	Bekâr	646	43.7
Eğitim Durumu	Okuma-Yazma	46	3.1
	Bilmiyor		
	İlkokul	335	22.7
	Ortaokul	218	14.8

	Lise	629	42.6
	Üniversite	249	16.9
İkamet Edilen Yer	Köy	249	16.9
	İlçe Merkezi	1034	70
	İl Merkezi	194	13.1
Kardeş Sayısı	Kardeşi Yok	55	3.7
	1-2 Kardeş	353	23.9
	3-4 Kardeş	625	42.3
	5 ve Üzeri Kardeş	444	30.1
Aile Gelir Düzeyi	2000 TL ve Altı	317	21.5
	2001-4000 TL arası	653	44.2
	4001-6000 TL Arası	315	21.3
	6001 TL ve Üstü	192	13

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılanların %27.6'sı (411 kişi) Z Kuşağı, %30.3'ü (447 kişi) Y Kuşağı, %24.8 (367 kişi) X Kuşağı, %17.1'i (252 kişi) BB Kuşağı katılımcılarından oluştuğu görülmektedir. Katılımcıların cinsiyet durumlarına bakıldığında %47,4'ünün (700 kişi) kadın, %52.6'sının (777 kişi) erkek katılımcılardan oluştuğu; medeni durumlarına bakıldığında %56.3'ünün (831 kişi) evli, %43.7'sinin (646 kişi) bekâr katılımcılardan oluştuğu; eğitim durumlarına bakıldığında %3.1'inin (46 kişi) okuma-yazma bilmediğini, %22.7'sinin (335 kişi) ilkokul mezunu olduğunu, %14.8'inin (218 kişi) ortaokul mezunu olduğunu, %42.6'sının (629 kişi) lise mezunu olduğunu, %16.9'unun (249 kişi) üniversite mezunu olduğu; ayrıca %16.9'unun (249 kişi) köyde, %70'inin (1034 kişi) ilçe merkezinde, %13.1'inin (194 kişi) ise il merkezinde ikamet ettikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların sahip oldukları kardeş durumlarına bakıldığında %23.9'unun (353 kişi) 1-2 kardeş, %42.3'ünün (625 kişi) 3-4 kardeş, %30.1'inin (444 kişi) 5 kardeş ve üstü olduğu ve katılımcılardan %3.7'sinin (55 kişi) ise kardeşinin olmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların %21.5'i (317 kişi) 2000 TL ve altı, %44.2'si (653 kişi) 2001-4000 TL arası, %21.3'ü (315 kişi) 4001-6000 TL arası ve %13'ü (192 kişi) 6001 TL üzeri aylık gelir durumuna sahip oldukları görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada verilerin toplanması adına; kuşak, aile-toplum hoşgörü algısı bağımsız değişkenlerine yönelik olarak "Kişisel Bilgi Formu" ve bağımlı değişkene yönelik olarak da Çalışkan ve Çavuş (2020) tarafından geliştirilmiş olan "Hoşgörü Eğilim Ölçeği-Yetişkin Formu" kullanılmıştır. Ölçek, kabullenme ve farklılıklara saygı olmak üzere iki alt boyut şeklinde tasnif edilmiş ve 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte ters madde

bulunmamaktadır. Ölçek beşli Likert tipindedir ve maddelere verilecek cevaplar 'Hiç uygun değil' (1) ile 'Tamamen uygun' (5) arasında değişim göstermektedir. Ölçekten en az 10, en çok 100 puan alınabilmektedir. Ölçeğin farklılıklara saygı ile kabullenme alt boyutlarından ve genelinden alınan puanların aritmetik ortalama yönünden yüksek çıkması, kişinin o boyuttaki hoşgörü eğilimi algısının yüksek olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Ölçeğin toplam varyansının %55.53'ünü açıklayan on maddenin her iki boyutunda bulunan maddelerin faktör yükleri 64 ile 84 arasında değişmektedir. Ayrıca ölçeğin elde edilen yapısına ilişkin yapılan doğrulayıcı faktör analizinde iyi uyum değerlerine sahiptir. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları kabullenme alt boyutunda .67, farklılıklara saygı alt boyutunda .85, ölçeğin toplamında .82; McDonald Omega güvenilirlik katsayıları kabullenme alt boyutunda .79, farklılıklara saygı alt boyutunda .86, ölçeğin toplamında .91'dir. Test tekrar test güvenilirlik katsayıları ise kabullenme alt boyutunda .77, farklılıklara saygı alt boyutunda .78 ve toplam ölçekte ise .84 olarak bulunmuştur. Yapılan bu çalışmanın verileri ile gerçekleştirilen güvenilirlik analizi sonucunda ise farklılıklara saygı boyutu iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı .71, kabullenme boyutu .63, ölçek toplamı ise .78 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verilerinin toplanması için gerekli izinler alınmış, alınan izinlerden sonra "Hoşgörü Eğilim Ölçeği" basılı materyal şekline getirilmiştir. Bu ölçek, katılımcıların gönüllü olma durumları dikkate alınarak bizzat araştırmacı tarafından 1477 katılımcıya uygulanmıştır. Araştırmanın verileri, katılımcılara ölçeklerin dağıtılıp doldurmalarının sağlanmasından sonra toplanmasıyla elde edilmiştir. Sakarya ilinin farklı bölgelerinde yaşamakta olan katılımcılardan elde edilen veriler araştırmacı tarafından SPSS 20.0 paket programına aktarıldıktan sonra araştırmacının amacına yönelik şekilde çözümlenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde aritmetik ortalama, yüzde, frekans, standart sapma ve korelasyon analizleri yapılmıştır. Araştırmanın verileri .01 ve .05 anlamlılık düzeylerinde test edilmiştir. Kuşakların hoşgörü eğilimlerine yönelik algı düzeylerini belirlemek için "1.00-1.80" "hiç katılmıyorum", "**1.81-2.60**" "**katılmıyorum**", "**2.61-3.40**" "**kararsızım**", "**3.41-4.20**" "**katılıyorum**", "**4.21-5.00**" "**tamamen katılıyorum**" aralıkları ölçüt olarak kullanılmıştır.

Analizler yapılmadan verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için verilerin normalliğine ilişkin sınamalar yapılmış ve Levene istatistik test sonuçlarına bakılmıştır. Verilerin normalliğine ilişkin elde edilen basıklık ve çarpıklık istatistik değerleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Verilerin Normalliğine İlişkin Basıklık ve Çarpıklık İstatistik Değerleri

		Z Kuşağı	Y Kuşağı	X Kuşağı	BB Kuşağı
Hoşgörü Eğilim (Genel)	Çarpıklık	.082	-.156	-.321	-.431
	Basıklık	-.464	-.471	-.547	-.491
Kabullenme	Çarpıklık	-.226	-.381	-.362	-.409
	Basıklık	-.492	-.450	-.709	-.655
Farklılıklara Saygı	Çarpıklık	.233	-.112	-.260	-.409
	Basıklık	-.399	-.474	-.557	-.533
Aileye Yönelik Hoşgörü Algısı	Çarpıklık	-.331	-.363	-.500	-.449
	Basıklık	-.853	-.927	-.842	-.930
Topluma Yönelik Hoşgörü Algısı	Çarpıklık	1.084	.734	.315	-.035
	Basıklık	.912	-.195	-1.098	-1.091

Araştırmanın verilerinin hoşgörü eğilim genel ve alt boyutları (kabullenme, farklılıklara saygı) aileye ve topluma yönelik hoşgörü algıları kuşaklara göre normallik sınamaları yapılmıştır. Elde edilen basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1/+1 arasında olduğu tespit edilmiştir. Kolmogrov-Simirnov testi sonuçlarının ise anlamlı olduğu bulunmuştur ($p > .05$). Bu test örneklem büyüğünde normalliği reddetme eğilimindedir (Pallant, 2016). Bu araştırmanın örneklem sayısının ise yüksek olmasından dolayı araştırma verilerinin normalliği için temel olarak basıklık ve çarpıklık değerleri ile grafikler (histogram, Q-Q plot grafikleri vb.) incelenmiştir. Tüm bu değerlere ve grafiksel yorumlara göre de araştırmanın veri setinin normal olduğu şeklinde değerlendirilmiştir. Ayrıca varyansların homojenliği için Levene testi sonuçlarında, hoşgörü eğilim genel ile kabullenme ve farklılıklara saygı alt boyutlarında anlamlı farklılıkların olmadığı bulunmuştur ($p > .01$). Buna göre ölçek genelinde ve alt boyutlar bazında varyansların eşit olduğu sonucuna

varılmıştır. Elde edilen tüm bu sonuçlar neticesinde parametrik testler (one way anova, korelasyon analizi) tercih edilmiştir.

Araştırmanın Hipotezleri

1. Farklı kuşaklardaki bireylerin hoşgörü eğilimleri (genel ve alt boyutlar bazında) arasında anlamlı farklılık vardır.
2. Katılımcı bireylerin hoşgörü eğilimleri (genel ölçek ve alt boyutlar bazında) kuşaklara göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
3. Farklı kuşaklardaki bireylerin (Z, Y, X, BB kuşakları ve genel toplam) aile ortamının “hoşgörülü bir ortam” olduğuyla ilgili görüşleri ile hoşgörü eğilimleri (genel ölçek ve alt boyutlar bazında) arasında bir ilişki vardır.
4. Farklı kuşaklardaki bireylerin (Z, Y, X, BB kuşakları ve genel toplam) toplumun “hoşgörülü bir ortam” olduğuyla ilgili görüşleri ile hoşgörü eğilimleri (genel ölçek ve alt boyutlar bazında) arasında bir ilişki vardır.

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda gerçekleştirilen istatistiksel çözümlenmeler neticesinde ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Hoşgörü Eğilim Düzeylerinin Betimsel İstatistikleri

Ölçek ve Boyutlar	Kuşak	N	\bar{X}	SS
Hoşgörü Eğilim Genel	Z Kuşağı	411	3.43	.67
	Y Kuşağı	447	3.73	.64
	X Kuşağı	367	3.75	.69
	BB Kuşağı	252	3.91	.71
Kabullenme	Z Kuşağı	411	3.77	.75
	Y Kuşağı	447	3.97	.72
	X Kuşağı	367	3.86	.81
	BB Kuşağı	252	3.91	.81
Farklılıklara Saygı	Z Kuşağı	411	3.20	.74
	Y Kuşağı	447	3.58	.72
	X Kuşağı	367	3.68	.75
	BB Kuşağı	252	3.91	.78

Tablo 3'te Y, X ve BB kuşaklarının farklılıklara saygı ve kabullenme alt boyutları ile hoşgörü eğilimi ölçeği toplamı puan ortalamasına bakıldığında ortalamaların “katılıyorum” derecesinde bulunduğu; Z kuşağının da kabullenme alt boyutu ile hoşgörü eğilimi ölçeği toplam ortalamalarının

“katılıyorum” derecesinde olduğu bir tek farklılıklara saygı alt boyutunun “kararsızım” derecesine sahip olduğu söylenebilir. Tablo genel olarak değerlendirildiğinde ise katılımcıların hoşgörü eğilimlerinin tüm kuşaklarda “katılıyorum” düzeyinde olduğu BB kuşağından Z kuşağına doğru hoşgörünün azaldığı görülmektedir.

Tablo 4. Kuşaklara Göre Hoşgörü Eğilim Düzeyleri Arasındaki Farklılıklara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Var. K.	KT	sd	KO	F	P	Fark
Hoşgörü Genel	G.Arası	42.73	3	14.24			Z-Y
	G.İçi	672.98	1473	.45			Z-X
	Toplam	715.71	1476		31.18	.000	Z-BB Y-BB X-BB
Kabullenme	G.Arası	8.97	3	2.99			
	G.İçi	871.84	1473	.59	5.05	.002	Z-Y
	Toplam	880.82	1476				
Farklılıklara Saygı	G.Arası	89.43	3	29.81			Z-Y
	G.İçi	825.03	1473	.56			Z-X
	Toplam	914.47	1476		3.22	.000	Z-BB Y-BB X-BB

Tablo 4'e bakıldığında katılımcıların hoşgörü eğilim düzeyleri Z, Y, X ve BB kuşaklarına göre “Hoşgörü Eğilimi Genel” [$F_{(3-1473)}=31.18$, $p=.00 < p=.01$] ve hoşgörünün alt boyutları olan “Kabullenme” [$F_{(3-1473)}=5.05$, $p=.00 < p=.01$] ve “Farklılıklara Saygı” [$F_{(3-1473)}=53.22$, $p=.00 < p=.01$] puan ortalamaları arasında .01 anlamlılık düzeyinde farklılıkların olduğu görülmektedir. Tespit edilen bu anlamlı farklılığın yönü Scheffe testleri yapılarak belirlenmiştir. Çıkan neticeye göre araştırmaya katılan kişilerin kuşaklara göre genel hoşgörü eğilimlerinde ortaya çıkan anlamlı farklılığın Z kuşağıyla Y, X ve BB kuşakları arasında Z kuşağı aleyhine; BB kuşağıyla Y ve X kuşakları arasında BB kuşağı lehine anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda X, Y ve BB kuşakları katılımcılarının Z kuşağına göre, BB kuşağı katılımcılarının Y ve X kuşaklarına göre hoşgörü eğilimlerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bir başka deyişle Z kuşağının diğer kuşaklara nazaran daha hoşgörüsüz, BB kuşağının ise diğer kuşaklara nazaran daha hoşgörülü oldukları söylenebilir.

Araştırmaya katılan kişilerin kuşaklara göre hoşgörünün kabullenme alt boyutunda Z kuşağı ile Y kuşağı arasında Z kuşağı aleyhine anlamlı fark

olduğu bulunmuştur. Buna göre Z kuşağı katılımcılarının Y kuşağına göre kabullenme durumlarının oldukça düşük olduğu, hatta ortalama puanlara bakıldığında da diğer kuşaklara göre de kabullenme düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir.

Katılımcıların kuşaklara göre hoşgörünün farklılıklara saygı alt boyutunda Z kuşağıyla Y, X ve BB kuşakları arasında Z kuşağı aleyhine; BB kuşağıyla Y ve X kuşakları arasında BB kuşağı lehine anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda X, Y ve BB kuşakları katılımcılarının Z kuşağına göre, BB kuşağı katılımcılarının ise Y ve X kuşaklarına göre farklılıklara saygı alt boyutlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bir başka deyişle Z kuşağının diğer kuşaklara nazaran farklılıklara karşı daha saygısız, BB kuşağının ise diğer kuşaklara nazaran farklılıklara karşı daha saygılı oldukları ifade edilebilir.

Tablo 5. Katılımcıların Aileye Yönelik Hoşgörü Algısı ile Hoşgörü Eğilim Düzeyleri Arasındaki Korelasyonlar

Değişken	Kuşak	Hoşgörü Eğilim Genel	Kabullenme	Farklılıklara Saygı	
Aileye Yönelik Hoşgörü Algısı	Z Kuşağı	r	.14**	.20**	.07
		p	.005	.000	.151
		N	411	411	411
	Y Kuşağı	r	.20**	.23**	.14**
		p	.000	.000	.003
		N	447	447	447
	X Kuşağı	r	.25**	.30**	.16**
		p	.000	.000	.002
		N	367	367	367
	BB Kuşağı	r	.25**	.28**	.18**
		p	.000	.000	.004
		N	252	252	252
Toplam	r	.20**	.25**	.14**	
	p	.000	.000	.000	
	N	1477	1477	1477	

Tablo 5'e bakıldığında araştırmaya katılan kişilerin (BB, X, Y, Z kuşakları ve toplam katılımcı) aileye yönelik hoşgörü algıları ve genel hoşgörü eğilim puanları ile hoşgörünün alt boyutları olan kabullenme ve farklılıklara saygı puanları arasında pozitif yönlü, düşük ve .01 anlamlılık düzeyinde ilişkilerin olduğu görülmektedir ($p < .01$). Bir tek Z kuşağında yer alan katılımcıların aileye yönelik hoşgörü algıları ile farklılıklara saygı

puanları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir ($p=.15>p.01$). Bu durumda kuşaklardaki ve genel olarak bütün bireylerin aileye yönelik hoşgörü algı puanlarının artması durumunda genel hoşgörü eğilim puanlarının ve hoşgörünün alt boyutları olan farklılıklara saygı (Z kuşağı hariç) ve kabullenme eğilim puanlarının da arttığı söylenebilir.

Tablo 6. Katılımcıların Topluma Yönelik Hoşgörü Algısı ile Hoşgörü Eğilim Düzeyleri Arasındaki Korelasyonlar

Değişken	Kuşak		Hoşgörü Eğilim Genel	Kabullenme	Farklılıklara Saygı
Topluma Yönelik Hoşgörü Algısı	Z Kuşağı	r	.12*	.03	.16**
		p	.014	.557	.001
		N	411	411	411
	Y Kuşağı	r	.16**	.05	.20**
		p	.001	.277	.000
		N	447	447	447
	X Kuşağı	r	.24**	.11*	.29**
		p	.000	.038	.000
		N	367	367	367
	BB Kuşağı	r	.32**	.27**	.30**
		p	.000	.000	.000
		N	252	252	252
	Toplam	r	.25**	.11**	.29**
		p	.000	.000	.000
		N	1477	1477	1477

Tablo 6'ya bakıldığında araştırmaya katılan bireylerin (BB, X, Y, Z kuşakları ve toplam katılımcı) topluma yönelik hoşgörü algıları ve genel hoşgörü eğilim puanları ile hoşgörünün alt boyutları olan kabullenme ve farklılıklara saygı puanları arasında pozitif yönlü, düşük ve .05 anlamlılık düzeyinde ilişkilerin olduğu görülmektedir. Bir tek Z ve Y kuşağında bulunan katılımcıların topluma yönelik hoşgörü algıları ile kabullenme puanları arasında anlamlı ilişkilerin olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$). Bu durumda kuşaklardaki ve genel olarak tüm bireylerin topluma yönelik hoşgörü algı puanlarının artması durumunda genel hoşgörü eğilim puanlarının ve hoşgörünün alt boyutları olan kabullenme (Z ve Y kuşağı hariç) ve farklılıklara saygı eğilim puanlarının da artacağı söylenebilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın amacı, farklı kuşaklardaki bireylerin hoşgörü eğilim düzeylerini tespit etmek ve toplum ile aileye yönelik hoşgörü eğilim düzeylerindeki durumlarını saptamaktır. Kuşaklar arasında farklılıkların bulunması durumunu Bronfenbrenner; zekâ, mizaç, fiziksel görünüm gibi kişisel özelliklerin kişinin bir ortama girmesi, o ortamdaki kaynak ve fırsatlar veya zorluklar ve engellerle karşılaşması noktasında belirleyici olduğunu ifade eder. Yaşı, cinsiyeti, ten rengi, engel durumu, yetenekleri, duygularını kontrol ve ifade edebilmesi, problem çözme becerileri, edindiği bilgiler, deneyimleri gibi bilişsel ve duygusal kaynakları bireyin bir ortama dâhil olmasında, orada faaliyetlerde bulunmasında ve kişilerarası ilişkilerini sürdürme noktasında önemli olmaktadır (Newman & Newman, 2020). Bronfenbrenner gelişmekte olan kişi kavramını gelişimine odaklandığımız kişiyi ifade etmek için kullanır. Ekolojik sistem kuramında da kişinin biyolojik ve psikolojik özelliklerinin gelişim üzerindeki etkisi önemsenmektedir (Bronfenbrenner, 2005). Gelişmekte olan farklı kuşaklardan bireylerin hoşgörü algılarının da farklı olabileceği görüşü söz konusudur. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşmak mümkündür.

Araştırmanın birinci sorusuna bakıldığında katılımcıların kuşaklara göre genel hoşgörü eğilim düzeyleri ve kabullenme ile farklılıklara saygı alt boyutları bakımından durumları değerlendirildiğinde; Z, Y, X ve BB kuşaklarının genel hoşgörü eğilimleri, kabullenme ve farklılıklara saygı alt boyutlarındaki eğilimlerinin düzeyinin yüksek (sadece Z kuşağı katılımcılarının farklılıklara saygı eğilimlerinin orta düzey) olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca tüm katılımcıların genel hoşgörü eğilim düzeyleri ve kabullenme ile farklılıklara saygı alt boyutları eğilim düzeylerinin de yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre farklı kuşaklardaki katılımcıların genel olarak hoşgörü eğilimi bakımından birbirlerine benzedikleri şeklinde yorum yapılabilir. Sadece Z kuşağının farklılıklara saygı alt boyutu bakımından diğer kuşaklardan farklılık gösterdiği söylenebilir. BB, X ve Y kuşakları birbirlerinden farklı nesiller olsalar da çocukluk ve gençlik çağlarında teknolojiyle birebir irtibat kurmamaları ve sosyal ortamlarda daha sık bulunmaları nedeniyle etraflarındaki bireylerin eksik yönlerini ve yaptıkları hatalarını kabul edebilecek, bu gibi durumlara saygı gösterebilecek hoşgörüye sahiptirler. Nitekim Puybaraud (2010) da yapmış olduğu çalışmasında BB kuşağını 'takım oyuncusu', X kuşağını 'girişimci' ve Y

kuşağını 'katılımcı' şeklinde ifade etmiştir. Bu durum da BB, X ve Y kuşaklarından bireylerin sosyal hayata daha çok dâhil durumda bulduklarını desteklemektedir. Bakırtaş ve diğerleri (2016) ise Z kuşağını bireysel şekilde yaşamayı seven, özgürlüğüne önem veren ve teknolojiyi adeta ihtiyaç gibi düşünen bireyler şeklinde nitelendirmişlerdir. Bu durum da Z kuşağından bireylerin yalnızlık tercihleri nedeniyle farklılıklara saygı göstermekte zorlanmalarına neden olmuş olabileceği şeklinde ifade edilebilir. Z kuşağından birey ile özellikle BB ve X kuşağından bireylerin sosyal ortamda daha sık bulunmalarının sağlanması ile kuşaklar arası olumlu özelliklerin aktarımının gerçekleşebileceği söylenebilir. Ayrıca günümüzde hayata yeni atılmaya başlayan ve kendine ait bir düzen kurmaya çalışan Z kuşağının da yaşamış olduğu çocukluk ve ilk gençlik yılları göz önüne alındığında onların bireysellik isteklerine de yeri geldiğinde hoşgörü ile yaklaşmak gerekmektedir şeklinde yorum yapılabilir. Ve Z kuşağında hoşgörünün içselleştirilmesi için okumakta oldukları okullarda hoşgörü uygulamaları, etkinliklerinin yapılması ve eğitimin verilmesi fayda sağlayabilir. Bu etkinlikler alanında uzman bireylerin vereceği seminerler ve konferanslarla zenginleştirilebilir. Verilen eğitimin ve yapılan etkinliğin etkililiğini öğrenmek adına boylamsal araştırmalar yapıp sürecin sonucu daha iyi gözlemlenebilir. Ayrıca kuşakların hoşgörü eğilimlerindeki farklı düzeylerde olmalarının nedenlerinin daha iyi anlaşılıp yorumlanabilmesi adına derinlemesine incelemeye yönelik nitel araştırmalar tasarlanabilir.

Kuşaklara göre katılımcıların hoşgörü eğilimleri değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuç, Z, Y, X ve BB kuşaklarına göre genel hoşgörü eğilimleri ile hoşgörünün alt boyutları olan kabullenme, farklılıklara saygı eğilim puan ortalamaları arasındaki derin değişikliklerdir. Neticede, değişikliklerle ilgili olarak başta BB kuşağı olmak üzere X kuşağının diğer kuşaklara göre genel hoşgörü eğilimleri ile farklılıklara saygı eğilimlerinin daha yüksek, Z kuşağı katılımcılarının kabullenme eğilimlerinin ise diğer kuşaklara göre daha düşük bir eğilim gösterdiği açıktır. Hoşgörü, kabullenme ve farklılıklara saygı eğilimlerinin kuşaklara göre giderek düştüğünü söylemek de doğrudur. Önger (2013) yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin hoşgörü algısı tutum ölçeğine göre verilen cevapların yaş gruplarına göre değişiklik göstermediğini belirtmiştir. Bu çalışma doğrudan kuşakların hoşgörü eğilimlerini incelemeye yönelik olmasa da bize bir bakış açısı sunmaktadır. Favero'nun (2012) BB kuşağının erişkin davranışlara sahip, ailelerini ve çocuklarını kucaklayan, hoşgörülü kişiler olduklarını belirten çalışması da bu düşünceyi destekler

niteliktedir. Bu kişiler II. Dünya Savaşı'nın etkilerinin yok olmaya başladığı dönemde dünyaya geldikleri için toplumsal sorunları değerlendirme ve muhakeme etme yetisine de sahip bulunmaktadır. Bu nedenle yaşanılan bir toplum yaratmak için hoşgörüğü önemsedikleri düşünülebilir. BB kuşağındaki kişiler, Toruntay'ın (2011) çalışmasında çevre duyarlılığı, kadın ve erkek eşitliği, ırkçılık ziddi düşünceleri tartışan ilk kuşak olarak karşımıza çıkar. Bu tespitler, diğer kuşaklara nazaran BB kuşağının farklılıklara saygılarının daha yüksek çıkmasının sebepleri olarak gösterilebilir. Howe ve Strauss (2009) Z kuşağını gelecekte yalnız kalacak bir kuşak olarak görmüşlerdir. Doğdukları andan itibaren teknoloji ile iç içe olmaları onları teknoloji bağımlısı yapmıştır (Bakırtaş ve diğerleri, 2016). Buna ek olarak iç dünyalarındaki hayali yaşamla, hayata dair fikir ve stiller ile de Z kuşağının önceki kuşaklara benzemediği söylenebilir (Ünal, 2013). Bu nedenle hayatları boyunca yaşama dair kendi düşüncelerinin dışındaki düşünceleri kabullenmekte güçlük çekmektedirler. Literatürdeki tüm bu ifadeler ile BB ve Z kuşağı arasındaki farklılıkları yansıtan araştırmanın sonuçları örtüşmektedir. Hoşgörü, kabullenme ve farklılıklara saygı eğilimlerinin kuşaklara göre giderek düştüğü sonucundan yola çıkılarak bireylere çocukluk yıllarından itibaren hayatlarının olabildiğince her anında hoşgörüdü davranmalarını sağlayacak eğitimlere aileden başlanmalıdır. Bronfenbrenner da ekolojik sistem kuramını, insan ve çevre arasındaki etkileşimin önemini kabul eden ilk kuramcılardan biri olan Kurt Lewin'in çalışmalarına dayandırmaktadır (Johnson, 2008). Öyle ki insanın yaşadığı çevre ile olan etkileşimi tavırlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu doğrultuda hoşgörü eğilimleri diğer kuşaklara nazaran daha düşük çıkan Z kuşağı bireylerin çevrelerindeki diğer kuşakların onlara rol-model olmaları önem arz etmektedir. Nitekim bireyler rol model aldıkları kişilerin davranışlarını daha çabuk benimseme eğilimindedirler. BB, X ve Y kuşağından bireylerin Z kuşağı bireyelerine hoşgörü açısından uygun rol model olmaları hoşgörü, kabullenme ve farklılıklara saygı eğilimlerinin kuşaklara göre giderek düşmesini engelleyebilir, şeklinde yorum yapılabilir.

Araştırmada genel olarak tüm bireyler ve farklı kuşaklardaki (BB, X, Y, Z) bireyelerin ait olduğu aileye yönelik hoşgörü algılarının artması ile genel hoşgörü eğilimlerinin, farklılıklara saygı (Z kuşağı hariç) ve kabullenme eğilimlerinin de arttığı ortaya çıkmıştır. Şüphesiz iletişimin kuvvetli olduğu bir ailede yetişen ve bu aileye aidiyet duygusu barındıran bir birey kendisini değerli görecektir ve sosyal çevreyle uyumlu olacaktır. Huzurlu bir aileye sahip

olma hissiyatı bireyin daha hoşgörülü olmasını, farklılıklara saygı göstermesini ve kabullenme eğilimine sahip olmasını sağlayacaktır. İlgili değerlerin genel özelliklerinin ailede kazandırıldığı pek çok çalışmada (Topçu, 2012; Güngör, 1995) öne sürülmüştür. Aileyi değerlerin eğitiminde bir merkez olarak ele alan Sağlam (2017) bir çocuğun ailenin kazandırdıkları ile yaşam boyu hareket ettiğini ve bu nedenle ailelerin değerler eğitiminde önemli görevler üstlenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Aydın ve Akyol Gürler (2012) de bireylerdeki aile ve toplum aidiyetinin aşılandığı en etkili kurumun aile olduğunu ifade etmişlerdir. Değerlerin başlangıç noktasının aile olduğu ve bunların okulda, toplumda geliştirildiğine ilişkin çalışmalar vardır (Hökelekli, 2011). Bundan hareketle aile ortamına dair algıların, bireylerin sahip oldukları değerler üzerinde, spesifik olarak hoşgörülü bir birey olarak yetişmesinde oldukça etkili olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Z kuşağındaki bireylerin aileye yönelik hoşgörü algısı ile farklılıklara saygı eğilimleri arasında bir ilişkinin bulunmamasının -aileye yönelik hoşgörü algısının farklılıklara saygı eğiliminde olumlu yönde bir katkısı yoktur- sebebini bu bireylerin teknolojiyle ilgilenmek üzere ayırdıkları vakitlerin sosyal hayattaki ilişkilere ayırdıkları vakitten fazla olduğu anlamına gelir. Şöyle ki sosyal ortamdan kendisini tecrit eden bireyler çevrelerindeki farklılıkları da gözlemleyemezler. Durum ile karşı karşıya kaldıklarında ise farklılıklara saygı göstermekte zorlanabilmeleri doğal bir sonuçtur. Bireyin hayata bakış açısında aile ortamının etkisi yadsınamaz. Hoşgörülü bir ailede yetişen bireyin çevresindeki olumsuz durumlara karşı da hoşgörülü davranması beklenmektedir.

Araştırma neticesinde genel olarak tüm bireyler ve farklı kuşaklardaki (BB, X, Y, Z) bireylerin ait olduğu topluma karşı hoşgörü algılarının yükselmesi hâlinde genel hoşgörü eğilimleri ve kabullenme (Z ve Y kuşağı hariç), farklılıklara saygı eğilimlerinin de yükseldiği ortaya çıkmıştır. Önce ait olduğu ailede benimsediği değerlere sahip çıkan birey daha sonra ailesinin dışına taşarak sosyal alan ile karşılaşır. Artık bir toplumun üyesi olan birey için ait olduğu toplum, ailenin değerleri öğretmedeki görevini devralacaktır (Aydın ve Akyol Gürler, 2012). Ruhsal olarak sağlam, değerlerine sahip çıkan aile bireylerinin topluma girmesi içinde bulunan toplumu güçlü kılacaktır. Bir başka açıdan Y ve Z kuşaklarının topluma dair hoşgörü algıları ile kabullenme eğilimlerinin olumlu yönde olmamasının bir sebebi de alım güçlerinin artması olarak düşünülebilir. Araştırma neticesinde Y ve Z kuşaklarının önce aile sonra toplum içinde arzu ettiklerini kısa sürede elde etmeleri bu iki kuşağın

bir uyum problematiğinde sorun yaşadığını gösterir. Aile eğitiminde çocukların istekleri karşılanma sürecinde sabır değerinin tohumu atılmalı ki zamanla toplum bireyi hâlini alacak bu bireyler toplum içerisinde uyum mecrasında yer bulabilsin.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazarlar, çıkar çatışması bildirmemiştir.

Etik Kurul Onayı: Bu araştırma, Sakarya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu 13.02.2019 tarih ve 2019/03-22 numaralı kararı ile onaylanmıştır.

Ek Beyan: Çalışmaya 1. yazar %60, 2. yazar %40 oranında katkı sağlamıştır.

Kaynakça

- Açıloğlu, İ. (2015). "İş"te y kuşağı (3. Baskı). Ankara: Elma Yayınevi.
- Arsıanoğlu, İ. (2016). *Bilimsel yöntem ve araştırma teknikleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aslan, Ö. (2001). Hoşgörü ve tolerans kavramlarına etimolojik açıdan analitik bir yaklaşım. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2), 357-380.
- Aslan, Ö. (2005). *Kuran ve hoşgörü*. Ankara: İlahiyat Kitap.
- Aygenoğlu, K. (2015). *X ve y kuşaklarının kurumsal iş hayatında insan kaynağı açısından stratejik yönetimi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Başaran, İ. E. (1995). Hoşgörü ve eğitim. İçinde İ. Pehlivan (Ed.), *Hoşgörü ve eğitim toplantısı*. Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Ortak Yayın No: 2.
- Baykara Acar, Y. & Acar, H. (2002). Sistem kuramı-ekolojik sistem kuramı ve sosyal hizmet: temel kavramlar ve farklılıklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 13 (1), 29-35.
- Bilgin, B. (1998). İslam ve hoşgörü. *Diyanet İlmî Dergi*, 34(1), 115.
- Bolelli, M. (2020). Yöneticilerin sosyal güç kullanımlarının kuşak, eğitim durumu ve cinsiyet farklılıkları açılarından incelenmesi: Örnek bir araştırma. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 12(1), 21-40.
- Boyacı, M. (2015). *Hoşgörü eğilimi geliştirme programının etkililiği: hoşgörü eğiliminin geliştirilmesi ve zorbalığın önlenmesi*. (Doktora tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Bronfenbrenner, U. & Ceci, S. J. (1994). Nature-nature reconceptualized in developmental perspective: A bioecological model. *Psychological Review*, 101(4), 568-586.

Bronfenbrenner, U. (Ed.). (2005). *Making human beings human: Bioecological perspectives on human development*. Thousand Oaks: Sage.

Büyükkaragöz, P. & Kesici, Ş. (1996). Öğretmenlerin hoşgörü ve demokratik tutumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 7(7), 353-365.

Csobanka, Z. E. (2016). The Z generation. *Acta Technologica Dubnicae*, 6(2), 63–76.

Çalışkan, H. & Çavuş, M. (2020). Hoşgörü eğilim ölçeği yetişkin formu: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18(40), 181-205. doi: 10.34234/ded.731250.

Çalışkan, H. & Sağlam, H. İ. (2012). Hoşgörü eğilim ölçeğinin geliştirilmesi ve ilköğretim öğrencilerinin hoşgörü eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1431-1446.

Deniz, L. & Tutgun Ünal, A. (2019). Sosyal medya çağında kuşakların sosyal medya kullanımı ve değerlerine yönelik bir dizi ölçek geliştirme çalışması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 1025-1057. doi: 10.26466/opus.557240.

Devellioğlu, F. (2010). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat eski ve yeni harflerle* (26. Baskı). Ankara: Aydın Kitabevi.

Erserim, G. (2019). *Kuşaklar arasında e-ticaret'e yönelik tutum farklılıklarının değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.

Eyuboğlu, İ. Z. (1995). *Türk dilinin etimolojisi*. İstanbul : Sosyal Yayınlar.

Gürsoy, K. (1991). Felsefe ve hoşgörü. *Felsefe Dünyası*, 1, 18-21.

Howe, N., & Strauss, W. (2000). *Millenials rising: The next great generation*. New York: Vintage Books.

Howe, N. & Strauss W. (2009). *Millennials rising: the next great generation*. Random House Digital.

Johnson, E. S. (2008). Ecological systems, complexity, and student achievement: Towards an alternative model of accountability in education. *An International Journal of Complexity and Education*, 5, 1-10.

Kavcar, C. (1995, 5 Mayıs). *Açılış konuşması. Hoşgörü ve eğitim toplantısı*. Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Ortak Yayın No: 2.

Kepenekçi, Y. K. (2004). Sınıf öğretmenlerine göre hoşgörü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 10(2), 250–265.

Kuçuradı, İ. (1996). Hoşgörü: kavramı ve sınırları. İçinde B. Onur (Ed.). *Hoşgörü ve eğitim*. Ankara: Türk Eğitim Derneği.

Lower, J. (2008). Brace yourself here comes generation y. *Critical Care Nurse*, 28(5), 80-85. doi: 10.4037/ccn2008.28.5.80.

Newman, B. & Newman, P. (2020). *Theories of adolescent development*. Waltham, MA: Academic Press.

Ölçüm, D. & Polat, S. (2016). Evaluation of teacher image on the basis of generations. *Journal of Teacher Education and Educators*, 5(3), 361-391.

Pallant, J. (2016). *A step by step guide to data analysis using IBM SPSS*. McGraw Hill Education.

Sessa, V., Kabacoff, R. Deal, J. & Brown, H. (2007). Generational differences in leader values and leadership behaviours. *The Psychologist-Manager Journal*, 10(1), 47-74.

Stevens, R. & Charles, J. (2005). Preparing teachers to teach tolerance. *Multicultural Perspectives*, 7(1), 17-25. doi: 10.1207/s15327892mcp0701_4.

Şahin, Ç. (2011). Perceptions of prospective teachers about tolerance education. *Educational Research and Reviews*, 6(1), 77-86.

Taşdelen, B. & Özkan, Ş. (2019). X, y ve z kuşaklarının Instagram ve Facebook aracılığıyla oluşturdukları imaj. *Atatürk İletişim Dergisi*, (18), 57-86. doi: 10.32952/atauniiletisim.644786.

Tatar, A. F. (2009). *Okul öncesi eğitiminde (5-6 yaş) hoşgörü eğitimi*. (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.

Türe, H. (2014). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin hoşgörü algısı ve hoşgörü eğitimine bakışı*. (Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Türk Dil Kurumu. (1988). *Türkçe sözlük (Genişletilmiş baskı)*. Ankara: TDK.

UNESCO. (1995, Kasım). *The declaration of principles on tolerance*. General Conference of UNESCO at It's 28th Session, Paris. Erişim Adresi: <http://portal.unesco.org/en/ev.phpURLID=13175&URLDO=DOTOPIC&URLSECTION=201.html> Erişim Tarihi: 27.07.2022

Watson, S. W. & Johnson, L. (2006). Tolerance in teacher education. *Multicultural Education*, 13(3), 14-17.

Yürüşen, M. (2001). *Çeşitlilikten özgürlüğe*. Ankara: Liberte Yayınları.